

Overweging kerstdag 2015

Licht in het duister; mijmeringen bij de kribbe

Lezingen: Jesaja 52, 7-10; Hebrëeën 1, 1-12; Johannes 1, 1-14.

Het is mijn stellige overtuiging en vast geloof dat wanneer wij onze diepste verlangens zonder terughoudendheid en valse schaamte in de balans van de wereldgeschiedenis zouden leggen, de wereld er anders uit zou zien.

In deze tijd van het jaar wordt veel achterom gekeken. Elke krant, elke omroep doet het. De belangrijkste gebeurtenis van het afgelopen jaar, voor mensen persoonlijk, voor de politiek, economisch. Het beste boek, de mooiste film volgens die of recensent of bekende Nederlander. Tegen het eind van het jaar wordt de sfeer flink opgeklopt. En ik doe daar ook aan mee. We hebben behoefte aan zo'n moment van warmte, gezelligheid, van, eerlijk gezegd ook, net doen alsof het allemaal goed is. Even spelen we dat de wereld o.k. is. Dat die dat niet is weten we ook wel, want we worden er dagelijks mee geconfronteerd.

Het zou aardig kunnen zijn om nu aan onszelf de vraag te stellen wat voor ons de belangrijkste gebeurtenis van de afgelopen tijd is geweest. Was het teleurstellend? Was het hoopvol? We delen graag herinneringen. Ze scheppen gemeenschap door gemeenschappelijke ervaringen naar voren te halen. Ze vertellen ons hoe het was en hoe we er nu naar kijken en of het beter of slechter was, toen, dan nu. Soms laten ze ons ervaren hoe en waarom relaties begonnen zijn en waar het om ging, in het begin; en hoe het allemaal gelopen is.

Als christengelovigen zijn we mensen van de weg. We kijken naar wat voor ons ligt. We zijn toekomstgericht. We zijn geëngageerd aan Gods toekomst, dat wil zeggen de toekomst die God in het vooruitzicht stelt. Desondanks kijken ook wij vaak terug: oude beelden, oude verhalen. Zo ook vandaag, met Kerst. In de burgerlijke samenleving het eind van het jaar, voor ons een nieuw kerkelijk jaar.

Gelovigen hebben een heel andere tijdrekening, dat vergeten we nog wel eens.

Als we Johannes zouden vragen naar wat voor hem de belangrijkste gebeurtenis van de afgelopen tijd was, dan zou hij misschien zeggen: "Nou, dan moet ik even terug in de tijd, naar het begin. Want, weet je, in het begin was er het woord. En dat was niet zomaar een woord. Het was het woord van God, het woord waar God voor staat. En door die klank is alles gekomen wat er is. Dat woord is licht en het scheen in duister, om die te verlichten, maar het duister heeft het niet ontvangen en begrepen. En daarom blijft het duister donker". Hij had er aan toe kunnen voegen: "en daarom leven we nu van hoop en belofte, in plaats van in de koestering van het volle licht".

Johannes beschrijft hoe het was in het begin, dat wil zeggen waar het om begonnen is. God is begonnen om de duisternis op te heffen, en daar is het Hem ook om begonnen. De duisternis van het nameloze, van de afgrondelijkheid. Daarmee komt onze wereld aan het licht en krijgt betekenis en zin. Zelfs de afgrond van de dood is niet langer duister, maar het licht van de opstanding is erover opgegaan. Dat zelfs het uiteindelijke duister licht is geworden, is aan het begin al gegeven. Daarom kijken we naar het begin om te weten en in herinnering te houden waar het uiteindelijk om gaat.

Maar we beginnen in duisternis. Elke schepping vangt aan in duisternis, in leegte, in niet weten. Elke dichter en beeldend kunstenaar begint in het ongewisse. Al scheppende komen licht en betekenis. Geloof en hoop en liefde verhinderen dat de angst voor de duisternis ons verlamt. De leerlingen beginnen te geloven temidden van de duisternis van het niet weten na de dood van Jezus. Gaandeweg wordt licht geworpen op zijn leven

de betekenis ervan. En daarmee ook op zijn komen in de wereld. Ook zijn komst wordt gesitueerd in duisternis. Midden in de winternacht. Midden in de profetische duisternis van de verborgenheid van God. In onderdrukking. Aan de oever van een ongewisse oversteek. Op de rand van een onzekere toekomst. In ontheemding. In de ballingschap. Daar waar het volk zich van God heeft afgewend. Waar wij opgesloten zijn in onszelf en in ons eigenbelang. Er zijn vele vormen van duisternis. En wij hebben de onze. We kunnen het licht van de Eeuwige alleen maar ontwaren, wanneer we beseffen in duisternis te zijn. We zien het niet wanneer we ons laten verblinden door het valse licht van ons eigen vernuft, hoe waardevol en creatief het ook is. Evenmin in het licht waarmee we de nachtelijke duister te lijf gaan. Voor ons is de nachtelijke hemel vaak duister. Maar op zee, of op een andere plek ver van het kunstlicht is de onbewolkte nacht een zee van lichten. We kunnen het voor onszelf zo licht maken dat het licht der wereld wordt verduisterd door ons licht.

Daar is het niet om begonnen. Wat ons leven betekent voor onszelf en voor anderen ontdekken we pas in het licht van de relatie, wanneer we ons leven met dat van anderen in verbinding brengen.

De religieuze betekenis van ons leven ontvangen we doordat in Jezus God zijn leven in verbinding brengt met dat van ons. Door deze geboorte wordt ons leven in het licht van God geplaatst. In dat licht zien we wie we zijn en waar we staan. We worden maar waarlijk mens in de relatie met God en met medemensen.

In dit proces van menswording bestaan geen vreemdelingen. Alleen naasten, alleen broeders en zusters. Dit te willen zien is al een eerste licht in de duisternis van de wereld waarin we elkaar zien als vreemden, als concurrenten, vijanden en uitnasjers. In het eerste licht, voordat dat verduisterd wordt door angst, jaloezie en eigenbelang, zien we elkaar als broeders en zusters. We moeten het wagen om opnieuw met elkaar in relatie te komen. Eigenlijk puur uit eigenbelang, aangezien we zonder die verbinding onze menselijkheid verliezen en de wereld van haar licht beroven.

Daarom ben ik ervan overtuigd dat onze wereld, in menselijke zin gesproken, niet verloren gaat. Want diep in elk mens is er het verlangen om mens te worden en te zijn, om in relatie te staan. In ieder is het verlangen naar gemeenschap en vrede. Daar is het tenslotte allemaal om begonnen.

De geboorte van Jezus maakt duidelijk dat we als mens zijn geboren om mens te worden in de volle betekenis van het woord. Dit menselijk bestaan is broos en kwetsbaar. Onze aspiraties zijn hooggestemd en breekbaar. We zijn er helemaal toe gemaakt om elkaar nodig te hebben. Misschien is de kern van de hoogmoed en daarmee van de zondeval wel de gedachte dat we de ander niet nodig hebben. Het beeld van een klein kind is duidelijk. Een baby heeft iedereen in zijn omgeving nodig om mens te kunnen worden. Het menselijk project is weerloos en heeft iedere medemens nodig.

Vrede en gerechtigheid kunnen alleen bestaan wanneer we afzien van iedere machtsaanspraak en elk verlangen om onze medemens te domineren. Onder de lagen van ego en lawaai klinkt dat woord van het begin in ons hart. Dat liefdeswoord van licht waardoor wij kinderen van de Allerhoogste zijn. Het scheppingswoord dat ons tot aanzijn roept telkens weer. De naam van God ons ingeblazen. De ademtocht van ons bestaan. Het lied van verlangen om te worden wie we zijn. Onze alleroudste naam: mens. Zo wordt het woord van het begin vlees en bloed in onze wereld, als een begin van vrede. Zalig Kerstfeest. Amen.